

Horváth Veronika

Diagnózis

(Szöllősi Mátyás: *Állapotok*. Kalligram Kiadó, Pozsony, 2011)

Lázasan a külvilág nem tűnik igazinak. Valahogy nem elég eleven a kép. Az egyetlen valóság a lüktetés az ereken, a fájdalom, meg a gyengeség. „Az automatizmus inkább – /ami eddig olyan természetes volt – /először elgondolásra készlet” (*Morbus insanabilis*).

Ugyan a betegség Szöllősi Mátyás *Állapotok* című kötetében nem központi téma, az ebből kialakult látásmódot mindenképpen meg kell vizsgálnunk a szövegek értelmezésekor. Az összes versben felfedezhetjük ennek nyomait, sajátos hangulatát.

A betegség miatt megváltozott, sok esetben felfokozott érzékelés kérdéseket vet fel. Ahogy a test gyengül, a mozgás nehezebb és nagyobb jelentőséget kap. A mozdulatot el kell vállalni, tetté minősül, aminek oka van, és aminek hiánya cselekvésképtelenséget jelent. Az önreflexió elkerülhetetlen, a szubjektum a test és testek változásain keresztül vizsgálódik.

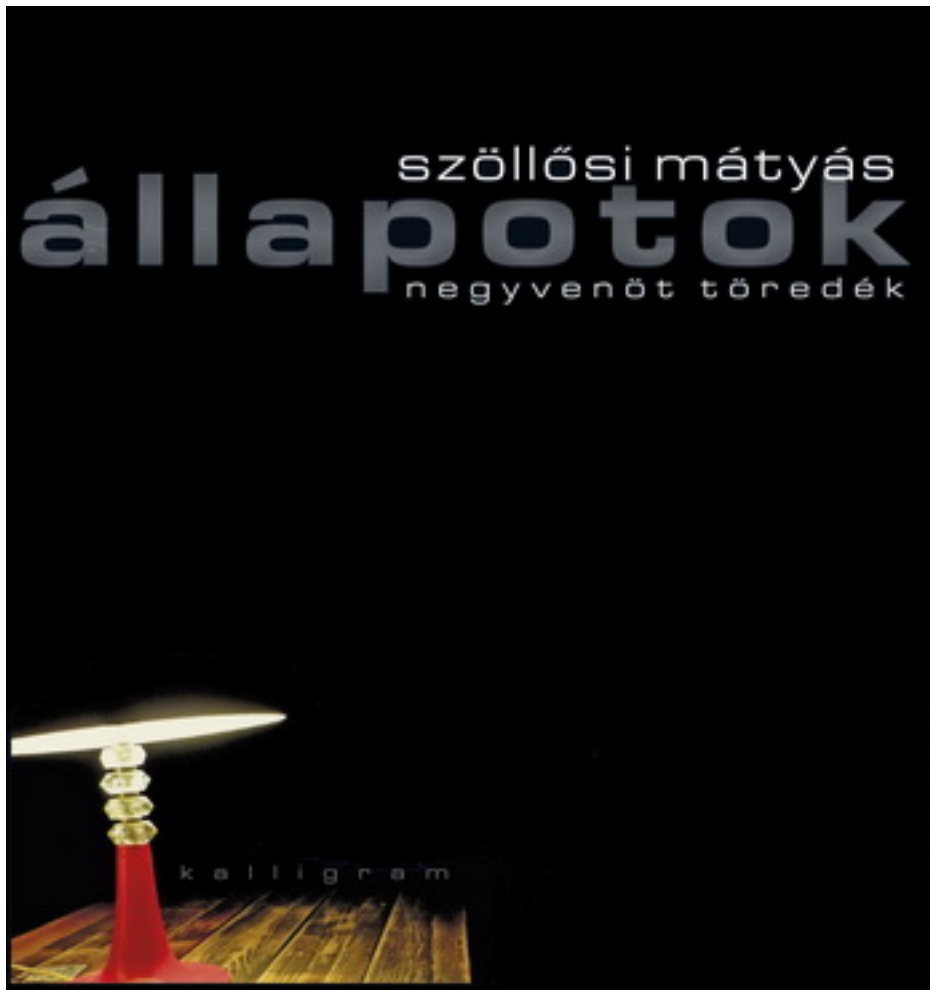
A versbeszélő az őt körülvevő világgal szemben szkeptikus: „Egy testtel szemben mindig kételkedéssel / állok; nem tudhatom, mit is akar. / Veszélyt hoz el?, vagy csak játékra készül?” (*Fides*)

Mivel a szubjektum nem csak szemlélődik, hanem következtetéseket is próbál levonni, a sok inger, fény, zaj kellemetlen számára. A tömeget, az intenzív képeket, a felhalmozott tárgyakat nem lehet mind értelmezni, ezért zavarják nyugalmában: „Úgy tűnt; nem is természetes, / hogy ennyi mindent birtokolni kell.” (*Allevatio*)

Az én szemügyre veszi a tüneteket, vizsgálódik és felállít egy diagnózist. Az egyes szövegek felépítése is tükrözi ezt az elvet, általában a konkrét jelenségtől haladnak az általánosabb

érvényű tartalom felé. Az általános szót kissé félve használom, mert ezek a meglátások egyáltalán nem kész igazságok. Tárgyilagos megállapítások egy-egy adott, specifikus helyzet kapcsán. Nem kezelési javaslat, vagy recept a tünetek kezelésére, inkább az épp fennálló állapot mibenlétére vonatkoznak, esetleg egy-egy következtetést tartalmaznak. Ez az apró távolítás sosem vonatkozik a jövőre. A verseken keresztül egyik jelenből a másikba lépkedünk, melyek nem feltétlenül egymásból következnek, sőt párhuzamosan is létezhetnek. Mindig az a valóságos állapot, amelyikben éppen akkor létezünk.

Azt, hogy az adott helyzet mennyire meghatározó, a borító is tükrözi. A fény-árnyék-játék fontos szerepet játszik a megvalósításban. A kép nagy része teljesen sötét, ez mutatja, hogy mennyire nem látunk a távolba éppen aktuális állapotunkból. Ugyanakkor a fényt sugárzó test körül kirajzolódik a deszkapadló mintázata, a kopások, a szálkák – a mikrovilág. A könyv négyzet alakú – egyik oldala sem hosszabb vagy rövidebb, mint a másik. Tömör, egységes forma, nem túl hivalkodó. Nincs a formában felfele törekvés. Éppen annyi, amennyi.

Akárcsak a cím (*Állapotok*) és az alcím (*Negyvenöt töredék*). Egyik sem akar több irányba utalgatni, de következetesen helytállóak a kötet egészére nézve. Ettől még a leírt anyag sokrétű

és mély, elbírna akár egy figyelemfelkeltő címet is, hiszen erről a költészetről lehetne még mit mondani. Lehetne, de minek? Nem jobb-e egy tömör, mindenre érvényes kijelentés, mint egy hosszú körülírása annak, amit úgysem tudunk meghatározni? Egyáltalán tudunk-e bármikor teljesen látni, teljesen lenni? Pillanatnyi helyzetünkből kilépni reménytelen próbálkozás. Állapotból állapotba zuhanunk. Csak töredékesen fogjuk fel, mi történik velünk. Egyik állapot sem egész. Egészséges. Az egész az túl sok is. Néha meg éppen túl kevés.

A megszólaló költői hang szempontjából az *Állapotok* az előző kötetben (*Aktív kórterem*) megkezdett törekvés folytatása. Ezen túl formai sajátosságok is áthagyományozódtak. Az *Aktív kórterem*

ben cikluscím az, ami itt a kötet címe lett. Egyes szövegek újra előkerülnek, de nem egy tömböt alkotva, hanem elszórtan az új versek között. Ezen túl formai sajátosságok is áthagyományozódtak. A címek például már az

Aktív kórterem

ciklusánál is latin nyelvűek voltak. (Természetesen magyar megfelelőik mindkét esetben megtalálhatók a kötetek végén.) A könyv nem csak felépítésében, hanem a versek poétikai megformáltságát tekintve is egységes képet mutat. Szöllősi Mátyás költészete fegyelmezett és pontos, nem kertel, nem utalgat, célozgat. Megmutatja a jelenségek mögötti jelentést is, felelősséget vállal minden leírt betűért. Akkor is, ha ez kellemetlen.

Két egységre tagolódik a kötet – *Első könyvre* és *Második könyvre*, mégis nehéz részekre bontva beszélni róla. Inkább egy gondolatfolyam, melyen nem követelhető lineáris szerkesztési elv. Olyan, mint a test, melynek minden pontja között van összeköttetés, így az egyes versek szervesen kapcsolódnak egymáshoz, függetlenül attól, hogy hol helyezkednek el. A

Concitatio

(Izgalom) központi alakjával például megegyezik a

Recordacio

(Emlékezés) című versben is szerepelő férfi, aki a ház előtt lomtanitáskor szívrohamban meghal. A két szöveg egymástól tízversnyi távolságra található.

Akárcsak az előző kötetnél, a megjelenő emberi kapcsolatok itt sem idealizáltak. A lírai én felismeri a vonzó megnyilvánulások mellett az esetenkénti taszításokat is, kínos összeférhetetlenséget bizonyos pillanatokban. „A legjobb dolgok dőlhetnek meg egy / előre elképzelt mozdulaton.” (*Error*) A test itt (is) meghatározó, és cseppet sem emelkedett az ehhez való viszonyulás. Egyszerűen őszinte – már ha lehet ilyet mondani arra, ami fiktív. A

Toxicosis

ban a dohányzás roncsoló hatása miatti aggodalmának ad hangot a versbeszélő. Nem közhelyes, és nem is demagóg. „Önző módon hát ezért féltelek, hogy / hány négyzet-milliméternyi anyag / marja naponta az egyébként mályvaszín / falat, tényleg, hány milligrammnyi kátrány / rakódik rá a szádra, / ahogy nő s ereszkedik a tüdő, és már-már /

ütemtelen kapál a / légzés egyre kínosabb diszharmóniája.” (*Toxicosis*)

Újdonságnak számít viszont az előző könyvhöz képest a bibliai tematika megjelenése. Az *Első könyv*

ben egy ószövetségi, a

Második könyv

ben egy újszövetségbeli történet kerül elő. A beszélő mindkét esetben egyes szám első személyű, Ábrahám és Cirenei Simon nézőpontjába helyezkedhet bele az olvasó. Ezen a ponton muszáj megemlíteni Pilinszkyt, de koránt sincs szó plagizálásról. Nem tűnik el a megszokott nézőpont, az egyéni hang; a szembenézés itt is keserű igazságként kísért. Elképzelhetőnek tartom, egy ezzel a két verssel találkozhatunk egy újabb kötet anyagában.

Szöllősi Mátyás kötetében a két könyv közti választóvonal a 27-28. versnél van – ez nagyjából a fele az egész anyagnak. Hogy miért pont itt tagolódik, kérdéses. És miért ilyen súlyosan két külön könyvre? Emiatt az olvasó mindenféle magyarázatokat keres, elméleteket gyárt – aztán mindegyik megbukik. Akaratlanul is valami nagy összefüggést vár, talán az előbb említett téma miatt is, hiszen a megidézett bibliai alakok is abban a sorrendben szerepelnek a két könyvben, ahogy a Biblia két nagy egységében.

Azért felesleges ez a tagolás, mert nem fontos a szövegeket lineáris sorrendben megközelíteni korábban említett szerves kapcsolat miatt. Inkább egy központi magtól (gondolat, nézőpont) egyenlő távolságra lévő pontok halmazaként érdemes a könyv anyagára tekinteni. Körbe futnak a versek, összeállnak egy egésszé. Önmagukba térnek vissza. Kezdetet vagy véget keresni keserves volna. Sziszifuszi munka, ahogy ezt az utolsó, kötetet lezáró versben is olvashatjuk: „a látóhatár összeszűkül, ég / a testem, és a szikla is lazul. / Elengedem. Vagy ő enged el engem. / És én csak nézem, ahogy visszahull.” (*Desperatio*)

A záró vers képei akár a kötetre is vonatkoztathatóak. Ha a hegy egészét látómezőnkbe akarjuk fogni, akkor szigorúnak látjuk. Ebből a távolságból azonban nem rajzolódnak ki a részletek, a növények a hegy lábánál, feljebb a sziklás részek, a fények és árnyékok. Szöllősi Mátyás könyvét érdemes mindkét nézőpontból vizsgálni, egységnek tekinteni és részeire bontani. A távolról mozdulatlannak tűnő kép mögött hemzseg az élet, és kidolgozott, részletekben gazdag világ tárul elénk.